

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası - 24 il

Konstitusiyamız hər zaman dövlətçilik ənənələrinin, hüquq qaydasının qorunmasına xidmət edir

Bu günlərdə müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixində mühüm hadisənin - ölkəmizin qanunvericilik sisteminin əsasını təşkil edən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsinin 24 illiyi qeyd olunur. İyirmi dörd il bundan öncə müasir dövlətçilik tariximizdə müstəqillik, suverenlik, demokratiya və dünyəvilik kimi dəyərlərin əbədi və dönməz olduğunu bəyan edən ölkəmizin Əsas Qanunu qəbul edilib.

Yeni Konstitusiyanın qəbulu müstəqillik tariximizin ən mühüm hadisələrindən biri olmaqla yanaşı, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi, Azərbaycanın dünya birliyində nüfuzunun daha da artması baxımından çox mühüm ictimai-siyasi hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Əsas Qanunun qəbul edilməsi, eyni zamanda, ölkəmizin inkişafının prinsipinə yeni mərhələyə qədəm qoymasının göstəricisi oldu. Bu mərhələ isə ilk növbədə, dövlət siyasətinin mərkəzində insanın və vətəndaşın, onun hüquq və azadlıqlarının, demokratik və hüquqi dövlət ideallarının durması ilə səciyyələnir.

Müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının hazırlanması və qəbul edilməsi, həmçinin ölkəmizdə konstitusionalizm ideyalarının inkişafı müasir Azərbaycanın memarı və qurucusu Heydər Əliyevin adı ilə birbaşa bağlıdır. Dövlətimiz üçün olduqca çətin sınaq illərində məhz ulu öndər Heydər Əliyev ölkə vətəndaşlarını ümumi ideya ətrafında birləşdirməyə, ölkədə hökm sürən qeyri-sabitliyə son qoyulmasına nail oldu, dövlət və cəmiyyət həyatının bütün sahələrini əhatə edən genişmiqyaslı islahatların reallaşdırılmasına başlandı.

Əminliklə demək olar ki, ulu öndər Heydər Əliyevin 1969-cu il iyulun 14-də ilk dəfə siyasi hakimiyyətə gəlişi Azərbaycanda milli intibahın başlanğıc tarixidir. Bu mənada 2019-cu il əlamətdar hadisə - ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycanın rəhbəri seçilməsinin 50 illik yubileyinə təsadüf edir. Belə ki, 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasına, 1993-2003-cü illərdə müstəqil Azərbaycan dövlətinə rəhbərlik etmiş Ulu Öndər istər Sovetlər Birliyi, istərsə də müstəqillik dövründə Vətəninə və xalqına sədaqətlə xidmət edib. Tarixi hadisələr də bunu sübut edir ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin qorunub saxlanılmasının, ölkənin düşdüyü olduqca ağır vəziyyətdən xilasının yeganə yolu Heydər Əliyevin quruculuq xətti idi.

Ümummilli lider Heydər Əliyev müstəqil və qüdrətli Azərbaycan dövlətinin əsasını qoyaraq, dövlətin gələcək inkişaf konsepsiyasını da müəyyənləşdirib. Bu gün ictimai sabitliyin davamlı prosesə çevrilməsi, neft strategiyasının hazırlanması Ulu Öndərin dövlətçilik konsepsiyasının tərkib hissəsidir.

Şübhəsiz ki, 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə hakimiyyətə qayıdırdıqdan sonra Ulu Öndər qarşısında duran əsas məsələlərdən biri məhz dövrün tələblərinə cavab verən yeni qanunvericilik bazasının yaradılması idi. Bunun üçün isə bu

qanunvericilik bazasının əsası olan yeni Konstitusiyanın qəbul edilməsi bir zərurətə çevrilmişdi. Beləliklə, ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərlik etdiyi Konstitusiya Komissiyası tərəfindən hazırlanaraq ümumxalq müzakirəsinə çıxarılan Əsas Qanunun layihəsi 1995-ci il noyabrın 12-də keçirilən referendumda qəbul edildi. Bu əlamətdar hadisə Azərbaycanın müstəqillik illərinin ən mühüm nailiyyətlərindən biri kimi, cəmiyyət həyatında köklü dəyişikliklərə yol açdı, insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaradaraq ölkədə müasir, dünyəvi və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu tələblərinə cavab verən dövlətçiliyin formalaşması işində mühüm addım oldu.

Ulu Öndər Konstitusiya Komissiyasının ilk iclaslarında Komissiyanın sədri olaraq müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının qəbul edilməsinin zəruriliyini əsaslandıraraq, Əsas Qanunda əks olunmasını vacib hesab etdiyi məqamları xüsusi olaraq vurğulayıb: "Demokratiya prinsipləri geniş məfhumdur. Əgər bu, bir tərəfdən insanların, vətəndaşların hüquqlarının təmin edilməsi prinsipləridirsə, ikinci tərəfdən dövlətçiliyin qurulmasını, dövlət quruculuğu prosesinin aparılmasını, inkişaf etdirilməsini və Azərbaycanda həm dövlətin, həm xalqın, həm də hər bir vətəndaşın hüquqlarının qorunmasına təminat verən bilən dövlətin qurulub yaranmasını təmin edən prinsiplər olmalıdır.

Konstitusiya gerek elə bir konstitusiya olsun ki, bir tərəfdən insanların hüquqlarını qorusun, insan azadlıqlarını, demokratiyanı təmin etsin, siyasi plüralizmi təmin etsin, mətbuat, söz, din, dil azadlığını təmin etsin, ikinci tərəfdən isə dövləti, cəmiyyəti idarə etmək üçün təsisatların yaranmasını təmin etsin".

Ölkə Konstitusiyasının ən yüksək hüquqi qüvvəyə malik olan normaları bütün hüquqi

tənzimləmə sisteminin əsasında durmaqla, ictimai münasibətlərin inkişafında sabitlik, müəyyənlik amili kimi çıxış edir, ölkədə təşəkkül tapmış dövlətçilik ənənələrinin, hüquq qaydasının, demokratik cəmiyyətin qurulmasına xidmət edir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında müasir sivil cəmiyyətin inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirən ideya və dəyərlər geniş şəkildə əksini tapıb: insan şəxsiyyətinə və ləyaqətinə hörmət; dövlət hakimiyyət orqanlarının demokratik qaydada formalaşdırılması vasitəsilə xalqın hakimiyyət funksiyalarının həyata keçirilməsində iştirak; insan hüquqlarının səmərəli müdafiəsi mexanizmlərinin mövcudluğu; siyasi sistemdə plüralizm təminatı verilməsi; sosial ədalətə nail olmaq, ümumbəşəri dəyərlərə sadiqlik, milli qanunvericiliyin beynəlxalq hüquqa uyğunlaşdırılması və sair.

Konstitusiya dövlətin ən ali hüquqi qüvvəyə malik qanunu olmaqla, canlı orqanizm kimi daim inkişafdadır. Bu baxımdan bu ali sənədə də müəyyən vaxtlarda müvafiq əlavə və dəyişikliklər edilərək müasir tələblərə uyğunlaşdırılması kifayət qədər səciyyəvi haldır. Belə ki, hüquq sisteminin əsasını təşkil edən Konstitusiya cəmiyyətin müasir dövrlə uzlaşan inkişaf xüsusiyyətlərini, obyektiv sosial tələbata çevrilən yenilikləri, o cümlədən insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi mexanizmlərini ehtiva etməlidir.

Bu zərurətdən irəli gələrək 2002-ci il 24 avqust, 2009-cu il 18 mart və 2016-cı il 26 sentyabr tarixlərində keçirilmiş referendumlar nəticəsində Konstitusiya bir sıra əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. İlk dəfə 2002-ci ildə konstitusiya dəyişikliklərinə yaranan ehtiyac bir çox sahələrdə qabarıq nəzərə çarpan sürətli inkişafdan irəli gəlirdi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə keçirilən referendumun

nəticəsi kimi Əsas Qanuna obyektiv realıqdan irəli gələn bir sıra müxtəlif əlavə və dəyişikliklər edilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə cəmiyyət həyatının bir çox sahələrində əldə edilən nailiyyətlər, sosial-iqtisadi islahatların dərinləşməsi, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafı, beynəlxalq məkana inteqrasiyanın sürətlənməsi, bütövlükdə nəzərə çarpan dəyişikliklərin və pozitiv yeniliklərin baş verməsi Əsas Qanunda da bir sıra əlavə və dəyişikliklərin edilməsi məsələsinə gündəmə gətirib. Bu məqsədlə 2009-cu il martın 18-də keçirilən ümumxalq səsverməsi nəticəsində edilən əlavə və dəyişikliklər mahiyyətcə Konstitusiyanın daha da təkmilləşməsinə, xüsusilə insan hüquq və azadlıqları ilə bağlı əhəmiyyətli məsələlərin bu ali sənədə daha dolğun şəkildə ehtiva edilməsinə xidmət edib.

Qeyd edilməlidir ki, cəmiyyət həyatındakı yeniliklərin müxtəlif xarakterli dövlət idarəçiliyi mexanizminin səmərəli fəaliyyətinə yol açmaqla yanaşı, ictimai münasibətləri tənzimləyən qanunların müasirləşdirilməsinə olan tələbatı da qabarıq şəkildə üzə çıxarıb. Bu baxımdan 2009-cu ildə keçirilmiş konstitusiya islahatlarından keçən 7 il ərzində Azərbaycanda baş verən müxtəlif dəyişikliklər, həmçinin yeni global çağırışların nəticəsi olaraq 2016-cı ildə sonuncu referendum keçirilmişdir.

Ümumilikdə, Konstitusiya edilən əlavə və dəyişikliklər insan hüquq və azadlıqlarının qorunması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsinə, siyasi idarəçilik təsisatlarının fəaliyyətinin effektivliyinin artırılmasına, dövlətlərarası və hökumətlərarası beynəlxalq müqavilələrin imzalanması prosedurunun təkmilləşdirilməsinə, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasında bələdiyyələrin məsuliyyətinin artırılmasına xidmət etmişdir. Əsas Qanuna edilən 23 dəyişikliyin əsas hissəsinin sırf insan hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə əlaqədar olması, sözsüz ki, 2016-cı il referendumunun müxtəlif mahiyyətini qabarıq şəkildə üzə çıxarıb.

Əminliklə deyə bilərik ki, Konstitusiya edilmiş əlavə və dəyişikliklər demokratik prinsip və dəyərlərin bərqərar olmasının, insana, onun hüquq və azadlıqlarının təminatına ən yüksək səviyyədə göstərilən diqqətin təzahürüdür. Konstitusiya islahatları ölkəmizdə demokratikləşmə proseslərinin genişləndirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli şəkildə müdafiə edilməsi, cəmiyyətdə bərqərar olan sabitliyin və təhlükəsizliyin, yüksək temple gedən inkişafın möhkəmləndirilməsi məqsədlərinə xidmət edir.

2020-ci ildə qəbul edilməsinin 25 illiyi tamam olan Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası dövlətin ilkin başlanğıclarını özündə ehtiva edən əsas qanun kimi özünü tam olaraq doğruldub. Qanunvericilik sisteminin əsasını təşkil edən, ən yüksək və birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan Konstitusiya hər zaman dövlətçilik ənənələrinin, hüquq qaydasının qorunmasına xidmət edir.